

บทบาทคนจีนต่อภาพ: เศรษฐกิจไทย ในสมัย กรุงรัตนโกสินทร์

๑๑๒๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑

ส.สุคนธาภิรมย์

๑๑๒๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑

ประวัติศาสตร์

ในดินแดนซึ่งเป็นแหลม "สุวรรณภูมิ" ระหว่างอาณาจักรอินเดียกับอาณาจักรจีน ซึ่งปัจจุบันนี้ประกอบด้วยประเทศพม่า, ไทย, ลาว, กัมพูชา, เวียดนาม, และมาเลเซีย นั้น ในสมัยอาณาจักรทวารวดีนั้นและก่อนนั้นขึ้นไป (คือตั้งแต่ พ.ศ. 1800 ย้อนหลังขึ้นไป) เป็นดินแดนซึ่งได้รับอารยธรรมและอยู่ภายใต้อิทธิพลของอินเดีย ในฐานะที่ดินแดนส่วนนี้ได้รับเอาศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธมาจากอินเดีย และลังกาดำดัดบับ ดังจะเห็นได้จากหลักฐานที่ปรากฏอยู่ที่โบโรพุทธุในชวา และเจดีย์โบราณที่เมืองไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นต้น

แต่หลังจาก พ.ศ. 1800 เป็นต้นมาแล้ว จักรวรรดินิยมศักดิ์นาจีน ได้แผ่อิทธิพลทางการเมืองเข้ามาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกองทัพจักรวรรดินิยมศักดิ์นาจีน ได้ยกกองทัพสงครามรุกรานและสงครามทำร้ายปราบปรามอาณาจักรพุกาม (พม่า) อาณาจักรไทยใหญ่, อาณาจักรสยาม, อาณาจักรลาว, ตลอดจนอาณาจักรเกาจี หรือเวียดนาม จนกระทั่งอาณาจักรต่าง ๆ เหล่านี้จำต้องยอมรับ

ในความยิ่งใหญ่ของจักรพรรดิ หรือฮ่องเต้ของจีน ด้วยการส่งเครื่องราชบรรณาการ หรือเครื่องจิมก้องไปถวายต่อจักรพรรดิจีน ปรากฏในประวัติศาสตร์ที่พระร่วงรามคำแหงมหาราช ได้ทรงสถาปนาสัมพันธไมตรีกับจักรพรรดิจีน และเรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา, กรุงธนบุรี, และกรุงเทพรัตนโกสินทร์จนถึงขนาดที่ว่า ทุกครั้งที่มีการผลัดแผ่นดินคือเปลี่ยนพระเจ้าแผ่นดิน จะต้องส่งพระราชสาส์นไปยังพระเจ้ากรุงจีน เพื่อแสดงสัจฉนไมตรี และขอความรับรองแก่พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใหม่ด้วย

ประเพณีสร้างสัมพันธไมตรีและขอการรับรองจากพระเจ้ากรุงจีนนี้ ได้มีการกระทำกันมาจนถึงพระเจ้าแผ่นดินองค์สุดท้ายแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ที่ปฏิบัติกรอย่างนั้น คือพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ซึ่งถึงกับทรงมีพระนามในภาคภาษาจีนว่า "แต่เมิ่ง"

สาเหตุที่กรุงสยามได้ล้มเลิกประเพณีดังกล่าว ก็เพราะกงสุลของอังกฤษซึ่งครั้งกระนั้นอังกฤษได้อินเดียเป็นเมืองขึ้น แล้วต่อ

มาก็ได้พม่าและมลายู ได้กราบบังคมทูลแด่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทราบว่า ยุคสมัยแห่งการมีอำนาจอิทธิพลของฮ่องเต้จีนได้หมดสิ้นไปแล้ว แต่เป็นยุคสมัยที่มหาอำนาจอุตสาหกรรมตะวันตกกำลังมีอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจ-การเมือง เข้ามาครอบงำในอาณานิคมนี้แทน

สถานภาพของคนจีน ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

เมื่ออาณาจักรของไทยจะมีสัมพันธไมตรีกับอาณาจักรศักดิ์นาของจีน ที่มีฮ่องเต้เป็นประมุข มาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเรื่อยมาก็ตาม แต่คนจีนที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร หรือเข้ามามีถิ่นพำนักในกรุงสยามนั้น เพิ่งมีขึ้นในตอนปลายของกรุงศรีอยุธยา โดยได้เข้ามามีถิ่นพำนักภายหลังพวกปอร์ตุเกส, ภายหลังพวกวิลันดา (เนเธอร์แลนด์), พวกกรีก, และพวกแขกอิหร่านเสียอีก ทั้งนี้เพราะเหตุว่าในสมัยก่อนนั้น อาณาจักรจีนถูกปกครองด้วยราชวงศ์ที่เป็นเชื้อสายจีนด้วยกัน คนจีนจึงยังคงทำมาหากินอยู่ในแผ่นดินจีนตามมีตามเกิด แต่ภายหลังจากกองทัพฮั่น (จีน) ของกษัตริย์

คนจีน 200 ปีภายใต้พระบรมโพธิสมภาร

ละแวกให้อยู่เป็นเขต ๆ ไป เช่น พวกมอญ
มักอยู่ทางเมืองสมุทรสาคร, สมุทรสงคราม,
พระประแดง, ปทุมธานี เป็นต้น

ในบรรดากันต่างด้าวที่อพยพเข้ามาพึ่ง
พระบรมโพธิสมภารที่มีจำนวนมากยิ่งขึ้นโดย
ลำดับในสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา เรื่อย
มาจนกระทั่งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นั้นก็กือ
คนจีน ซึ่งตรงกับสมัยที่คนจีนทั้งประเทศด้วย
การอพยพออกนอกประเทศกันเป็นจำนวนมาก
เนื่องจากเหตุผล 2 ประการคือ

(1.) ประเทศจีนถูกปกครองโดยราช
วงศ์ชิง หรือ ชิง ซึ่งเป็นราชวงศ์แห่งกษัตริย์
มองโกเลีย ที่คนจีนส่วนมากถือว่า เป็นราชวงศ์
แห่งกษัตริย์ต่างชาติ มิใช่ราชวงศ์แห่งชนชาติ
จีน ซึ่งเป็นชนชาติส่วนใหญ่ของจีนที่แยกป
กครองประเทศจีนมาแต่สมัยโบราณ ประกอบ
กับการปกครองของราชวงศ์นี้เต็มไปด้วยการ
กดขี่ข่มเหงและเข้มงวดกวดขันในชีวิตความ
เป็นอยู่ของพวกไพร่พลเมืองจีน

(2.) ระบบเศรษฐกิจของจีนในระบอบ
ศักดินาจีนในสมัยปลาย โดยเฉพาะในรัชสมัย
ของราชวงศ์ชิงนั้น เป็นระบบที่โหดร้ายทารุณ
มาก มีหน้าซ้ำพื้นที่ดินที่ทำกรเกษตรไค้อยู่
ในสภาพแห้งแล้ง ไม่ได้ได้รับการพัฒนาทางด้าน
การชลประทานเลย ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของ
พวกไพร่จีน และคนจีนชั้นต่ำอื่น ๆ อยู่ในฐานะ
ลำบากยากจนอย่างแสนเข็ญ จึงได้พากันอพยพ
ทิ้งประเทศจีน ไปแสวงหาที่ทำกินแห่งใหม่
ในต่างประเทศ

อันที่จริง คนจีนได้อพยพเข้าสู่ประเทศ
ไทยในหลายทางด้วยกัน แต่ส่วนมากมักอพยพ
เข้ามาทางเมืองริมทะเลของประเทศไทย ตั้งแต่
ทางฝั่งตะวันออกของอ่าวสยาม เรื่อยมาจนถึง
ตะวันตก ด้วยเหตุนี้ ตามหัวเมืองชายทะเล
ของไทยจึงมักมีคนจีนไม่มากนักน้อยอา
ศัยรวมกลุ่มกันอยู่เป็นแห่ง ๆ ไป นับตั้งแต่
จังหวัดจันทบุรี, ระยอง, ชลบุรี เรื่อยมาจน
กระทั่งสมุทรปราการ, สมุทรสาคร, สมุทร
สงคราม, ชุมพร, สุราษฎร์ธานี, สงขลา เป็นต้น

ส่วนการอพยพเข้าสู่กรุงธนบุรีและกรุง
รัตนโกสินทร์โดยตรงนั้น ก็มีอยู่เป็นจำนวน
มากเหมือนกัน เพราะกรุงธนบุรีและกรุงเทพ
เป็นจุดหมายปลายทางของเส้นทางเดินเรือ
ขนาดใหญ่ ๆ ในสมัยนั้น มาจนกระทั่ง
ทุกวันนี้

พวกคนจีนที่อพยพเข้าสู่ประเทศไทย
สมัยแรก ๆ นั้น เป็นการเดินทางมาเสี่ยงโชค
กับเรือสินค้า ยุคเรือสำเภาไม้เสาใบ (รูปร่างเป็น
อย่างไรไปดูได้ที่วัดยานนาวา กทม.) ซึ่งมีการ
เดินเรือค้าคิดต่อกันอยู่แล้วระหว่างไทยกับจีน
ตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมา แต่ใน
ระยะหลัง ๆ เมื่อคนจีนพากันทั้งประเทศกัน
มากขึ้นนั้น โดยมากเป็นการที่คนจีนหลาย ๆ
คนชักชวนกันเดินทางมาสู่ภาคทะเลจีนใต้
โดยรวมกันมาในเรือลำเดียวกันคราวละหลาย ๆ
คน

พวกคนจีนอพยพเหล่านั้น เมื่อเดินทาง
มาถึงกรุงเทพฯแล้ว ก็อยู่ภายใต้การปกครอง
ดูแลตามระเบียบและกฎเกณฑ์ของของกรมท่า
ซึ่งเมื่อมีคนจีนอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมาก ๆ
ขึ้น กรมท่าก็ใช้นโยบายให้ "จีนควบคุมจีน"
โดยให้คน "จีนเก่า" หรือ "เหล่าตั้ง" ที่เคยอยู่
เมืองไทยมาก่อน จนรู้จักระเบียบปฏิบัติตาม
กฎเกณฑ์ของทางราชการของไทยดีแล้ว เป็น
ผู้ควบคุมดูแล "จีนใหม่" หรือ "จีนตั้ง" ที่เพิ่ง
อพยพเข้ามาอีกทอดหนึ่ง ดังนั้นระเบียบการ
ควบคุมคนจีนก็เป็น ไปด้วยความเรียบร้อย
ด้วยเหตุนี้เองคนจีนที่ทำอะไรเคอะ ๆ เซิน ๆ
ไม่เข้าหลักเกณฑ์จึงมักจำใจลี้ภัยกันว่าเป็น
"จีนตั้ง" ซึ่งหมายความถึง "บ้านนอก" หรือ
"เซย" อะไรทำนองนั้น

เนื่องจากคนจีนเป็น "คนต่างด้าว" เช่น
เดียวกับชนชาติอื่น ๆ ที่อพยพเข้ามาพึ่งพระ
บรมโพธิสมภารอยู่ในประเทศสยาม สถานภาพ
ของคนจีนตั้งแต่ในตอนปลายกรุงศรีอยุธยา
เรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ จึงมี
สถานภาพที่ผิดแปลกแตกต่างไปจากไพร่พล
เมืองไทย ในสาระสำคัญดังนี้คือ

1. บรรดากันจีน "ต่างด้าว" ซึ่งก็เช่น
เดียวกับคนต่างด้าวอื่น ๆ ถือว่าเป็นบุคคลที่
อยู่นอก "ระบบสังคม" ของไทย คือไม่ได้สังกัด
อยู่ในระบอบศักดินาของไทย ดังนั้นจึงเป็น
พวกที่ "ไม่มีศักดินา"

2. เนื่องจากเป็นบุคคลที่อยู่นอกระบบ
ศักดินา จึงเป็นบุคคลที่ไม่มี "สิทธิ" และไม่มี
"หน้าที่" ตามกฎหมายศักดินา คือไม่มีสิทธิ
ที่จะมีกรรมสิทธิในที่ดิน แต่ในขณะเดียวกัน
ก็ไม่ถูกเกณฑ์ไปใช้แรงงาน เพื่อทำราชการ
(สำหรับผู้ที่มีความรู้) หรือเพื่อทำนา (สำหรับ
พวกไม่มีความรู้) ให้แก่เจ้าศักดินาชั้นสูง คนจีน
ต่างด้าว (รวมทั้งคนชาติอื่นด้วย) จึงมีลักษณะ
เป็น "เสรีชน" มากกว่าพลเมืองไทยที่เป็นไพร่
ซึ่งถูกเกณฑ์ไปทำงานให้หลวงและเจ้าศักดินา
ตั้งแต่อายุ 18 ปี จนถึง 60 ปี จึงจะปลดเกษียณ

3. เนื่องจากคนจีนต่างด้าว ไม่มีสิทธิ
ถือกรรมสิทธิในที่ดินดังกล่าว พวกเขาจึงเพียง
แต่ได้รับ "สิทธิอาศัย" เหนือแผ่นดินไทย ใน
บริเวณที่พระเจ้าแผ่นดินกำหนดให้ ในสมัย
กรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
ได้ทรงกำหนดบริเวณพื้นที่บางกอกให้เป็น
ที่อาศัยและที่ทำกินของคนจีนต่างด้าว

แต่ครั้งมาในสมัยสมเด็จพระพุทธยอด
ฟ้าจุฬาโลก ซึ่งมีพระราชประสงค์จะใช้พื้นที่
ดินตรงบริเวณบางกอก ฝั่งตรงข้ามกับบริเวณ
พระราชวังเดิม เป็นที่ปลูกสร้างพระบรมมหา
ราชวัง คนจีนที่อาศัยอยู่ที่บริเวณบางกอก
จึงต้องอพยพไปอยู่ที่ซึ่งพระราชทาน "สิทธิ
อาศัย" ให้ใหม่ ในท้องที่ "สำเเพง" ซึ่งอยู่กัน
มาจนกระทั่งทุกวันนี้ ต่อแต่นั้นมาจึงขยายไป
ในที่อื่น ๆ ด้วย

4. เพื่อเป็นการตอบแทนแก่แผ่นดินที่
ตนได้รับสิทธิอาศัยและที่ดินสำหรับทำกิน
ทางราชการได้กำหนดให้เรียกเก็บภาษีแก่คนจีน
เหล่านั้น โดยตอนแรกเข้าเมืองใหม่ ๆ จะต้อง
เสีย "ภาษีเข้าเมือง" ให้แก่แผ่นดินเมื่อทางราช
การรับชำระเงินค่าภาษีแล้ว จึงทำเครื่องหมาย